

KUNSTEN

[K] **AMBIORIX EN ZOVEEL MEER. Vernieuwd Gallo-Romeins Museum in Tongeren**

Het Romeinse verleden is in België behoorlijk goed vertegenwoordigd. Dat is mede te danken aan het feit dat een van de hoofdaders in het Romeinse wegennet, de verbinding tussen Boulogne-sur-Mer en Keulen, voor een flink deel door het huidige België liep. Twee steden kunnen bogen op een Romeinse oorsprong en, historisch niet onbelangrijk, een onafgebroken bewoning sinds die tijd. Dat zijn Doornik in Henegouwen en Tongeren in Belgisch Limburg. Tongeren werd in de eerste eeuw na Christus gesticht als hoofdplaats in het woongebied (later ook bestuursdistrict) van de Tungri. Het werd daarmee een bestuurlijk centrum dat in de Laatromeinse tijd werd voorzien van stadsmuren en dat na de kerstening ook de zetel werd van de bisschop in dit district, dat nu dus tevens een bisdom werd.

Na het wegvallen van het centrale Romeinse gezag verloor Tongeren in de vroege middeleeuwen snel aan glans. De stedelijke infrastructuur raakte in verval en de bisschoppen verhuisden naar Maastricht, de plaats waar de Romeinse weg naar Keulen de Maas overstak. Nog wat later verhuisde de cathedra naar Luik en gedurende een groot deel van de middeleeuwen vormde het bisdom Luik de opvolger van het oude bestuursdistrict van de Tungri.

Tongeren zelf ging niet geheel ten onder en er bleef een christelijke gemeenschap in de stad aanwezig. Recent zijn onder de imposante, gotische basiliek de resten opgegraven van een Romeinse stadsvilla waaraan mogelijk al een christelijke cultusplaats was verbonden. Halverwege de dertiende eeuw kreeg de stad opnieuw een omwalling, zij het met een veel kleiner oppervlak dan werd omsloten door de Romeinse stadsmuur. Ondertussen bleven aanzienlijke delen van die oude Romeinse muur tot op heden overeind. Van bestuurlijke hoofdstad werd Tongeren tot een regionaal centrum, de provinciestad met marktfunctie die het in feite nog steeds is.

Alleen al doordat resten van het Romeinse verleden zichtbaar bleven en bovendien elke activiteit in Tongerens bodem verdere sporen aan het licht bracht, werd deze voorgeschiedenis van de stad nooit helemaal vergeten. Al in 1851 besloot het lokale Geschied- en Oudheidkundig Genootschap een museum in te richten met Romeinse vondsten en andere oudheidkundige objecten uit het bezit van leden. Dit is in feite de vroegste voorloper van het Gallo-Romeins Museum in de stad. Acht jaar later belandde de Franse beeldhouwer Jules Bertin in Tongeren. Hij was zijn vaderland ontvlucht voor de revolutie van 1848 en kreeg in Tongeren de opdracht een standbeeld van Ambiorix te maken.



Gallo-Romeins Museum, Tongeren, gevelzicht,
copyright Gallo-Romeins Museum, Foto G. Schalenbourg.

Dit beeld werd ingehuldigd in 1866 en vormt nog steeds de trots van de stad. Ambiorix was een koning van de Eburonen die een klinkende overwinning wist te behalen op Julius Caesar. De vreugde was van korte duur, want Caesar sloeg onverbiddelijk terug, veegde de Eburonen van de kaart en bracht als nieuwe machthebbers de Tungri aan de macht. Zij waren bondgenoten van het Romeinse Rijk. Het is hoogst onzeker of Ambiorix en zijn overwinning daadwerkelijk met Tongeren kunnen worden verbonden, maar het verhaal is mooi en wordt toeristisch volop uitgebuit.

Begin jaren 1930 werd op kosten van de staat archeologisch onderzoek verricht in Tongeren. Vrijwel gelijktijdig organiseerde baron Ph. de Schaetzen ook zelf opgravingen, een activiteit die hij met tussenpozen bleef ontplooiën. Deze wetenschappelijke belangstelling zette Tongeren archeologisch op de kaart en werd ook vrijwel meteen ingezet voor de stadspromotie. Na de Tweede Wereldoorlog ontstond het plan voor een Gallo-Romeins Museum dat in 1951 voor het eerst zijn deuren opende in een markant gebouw aan een rustiek binnenplein achter de basiliek. De al genoemde baron De Schaetzen werd de eerste directeur. Meer dan alleen een expositieruimte met depot was dit museum vanaf het begin een centrum van expertise en onderzoek. Er werd een omvangrijke bibliotheek opgebouwd en

vanaf 1959 was er een eigen opgravingsdienst die zowel in de stad als in de regio spraakmakend archeologisch onderzoek deed. Het museum presenteerde exposities die soms ook Tongeren en het Romeinse verleden overstegen en bood vanaf 1984 ook onderdak aan het provinciaal Munt- en Penningenkabinet en aan de verzameling van het Geschiedkundig Genootschap.

Na een grondige verbouwing en uitbreiding heropende het museum in 1994 zijn deuren met een voor die tijd bijzonder vernieuwende en gewaagde presentatie. Dat leidde tot veel kritiek, die snel weer verstomde doordat het museum zichzelf bleef bewijzen en andere musea nog veel radicaler bleken (in een aantal gevallen door simpelweg hun archeologische afdeling te sluiten). Mede door exposities over het oude Egypte en over Neanderthalers wist het museum steeds meer publiek te trekken, terwijl ook het archeologische onderzoek in stad en provincie enorm in omvang toenam. Zo groeide het museum binnen tien jaar uit zijn jas en werden in 2002 alweer plannen gesmeed voor een nog grondiger vernieuwing. Het nieuwe gebouw dat hiervan het resultaat is, werd ontworpen door De Gregorio & Partners. Op 21 mei 2009 werd het geopend. Dit in alle opzichten moderne museumgebouw voegt zich uitstekend in zijn historische omgeving in het centrum van de stad. Ook de museale



Interieuropstelling Gallo-Romeins Museum, Tongeren, copyright Gallo-Romeins Museum, Foto G. Schalenbourg.

presentatie, mede vormgegeven door de Nederlandse scenograaf Niek Kortekaas, is geheel up-to-date, met multimediale presentaties voor verschillende leeftijden en met levensgrote enceneringen, maar ook met beproefde middelen als tekstborden en maquettes.

Vanouds omvat de presentatie drie kernthema's: de prehistorie (met een accent op Neanderthalers en op vuursteenbewerking), de Gallo-Romeinse periode, en de vroege middeleeuwen van de Merovingen. Het materiaal is Tongers en Limburgs, maar met een kwaliteit waar geen enkel nationaal archeologisch museum zich voor zou hoeven te schamen. En de presentatie is ruim en helder, waarbij duidelijk ook rekening is gehouden met grote groepen bezoekers. Uiteraard zijn er ook een restaurant en een (bescheiden) museumwinkel terwijl er achter de schermen ook volop onderzoeksfaciliteiten zijn.

Winst in dit nieuwe gebouw is zeker ook de extra oppervlakte die beschikbaar is voor wissel-tentoonstellingen. Dat daarin vanaf 5 december 2009 *Ambiorix, koning der Eburonen* de spits afbijt, lijkt misschien weinig origineel, maar is wel volkomen

terecht. Niet alleen vormen Eburonen en Tungri de historische basis onder het museum, maar een reeks aan recente en opzienbarende archeologische vondsten geeft aanleiding om een nieuwe balans op te maken en onze kijk op deze beginperiode van onze geschiedenis bij te stellen.

LAURAN TOORIANS

Gallo-Romeins Museum, Kielenstraat 15, B-3700 Tongeren,
tel. +32 (0)12 67.03.30, grm@limburg.be,
www.galloromeinsmuseum.be.